

Nr 244.

Av herr **Ericsson** i Ätvidaberg, *angående en förbättrad lägre handelsundervisning m. m.*

Handelslivet i Sverige har under det senaste århundradet utvecklats i snabbt tempo. En statistisk jämförelse är belysande. År 1860 funnos endast 14.846 personer arbetande inom handeln. 1930 hade siffran stigit till 261.433 (enligt kvinnoarbetskommitténs betänkande). Siffrorna från 1940 års folkräkning äro ännu icke fullt klara, men man kan av tillgängliga uppgifter utläsa, att även om arbetare och serveringspersonal frånräknas, sysselsattes detta år inom handeln betydligt fler än siffran för 1930 anger. Därtill kommer att begreppet handel icke längre har samma begränsade betydelse som tidigare. Efter industrialismens genombrott har sådan industriell förvaltningspersonal, som huvudsakligen sysselsättes med merkantila uppgifter, vuxit till inemot 60.000 personer (siffran uppskattad med ledning av 1940 års folkräkning.) Inräknas även företagarna själva, liksom företagare inom hantverk, torde antalet personer inom industri och hantverk, vilkas verksamhet till väsentlig del är av merkantil art, hålla sig vid 175.000—200.000 personer. Handel, hantverk och industri räknade sålunda år 1940 tillsammans i runda tal mellan 400.000 och 500.000 personer, vilka alla i väsentlig mån sysselsattes med merkantil eller därmed samhörig verksamhet.

Under långliga tider var handeln det yrke, som fordrade den minsta utbildningen av sina utövare. Man behöver endast erinra om bestämmelsen i 1846 års näringsfrihetsförordning, där det för kvinnor, som ville öppna handel, blott krävdes försvarlig kristendomskunskap. Även om många duktiga män och kvinnor under årens lopp utan särskild utbildning lyckats förvärva sig omfattande färdigheter och som enskilda företagare drivit betydande affärer eller som anställda nått viktiga poster, ställer affärsverksamhet i nutiden så betydande krav på kunnighet i olika handelsämnen, att en skolmässig förbildning i dessa ämnen i allmänhet är en förutsättning för att en tillfredsställande effektivitet skall kunna uppnås.

Vad särskilt *kontoristutbildningen* beträffar vill jag framföra följande. Myndigheterna synas icke ha ägnat handelns utbildningsanstalter samma intresse som övriga skolor. För den lägre handelsutbildningen utgå till vissa handelsskolor statliga eller kommunala bidrag, och i några fall ha kommunala handelsskolor eller handelskurser inlagts inom andra utbildningsanstalters arbetsprogram. Men vad som hittills åtgjorts fyller icke mer än blygsamma anspråk. Det måste tyvärr konstateras, att ett stort antal av

de förefintliga handelsskolorna uppvisa påtagliga brister i utbildningsresultat. En mängd enskilda mindre handelsskolor eller »institut» ha under de senaste årtiondena uppstått på skilda håll i landet. Någon kontroll från myndigheternas sida finnes icke på dessa skolors undervisningsplaner, ej heller gälla några kompetensvillkor för de lärarkrafter, som engageras. Följden har blivit, att många ungdomar, som i dessa skolor velat förbereda och utbilda sig för verksamhet som kontorister, kommit ut i livet med otillräcklig och bristfällig utbildning till understundom dyrt pris. Det har t. ex. förekommit att ena kursens elever i maskinskrivning fått vara lärare för den nästkommande kursens deltagare — ett system, som inom folkundervisningen övergavs redan vid folkskolans tillkomst här i landet för 100 år sedan.

Någon speciell skola för utbildning av lärarkrafter i handelsämnen finnes mig veterligt icke. Lärarpersonalen i handelsskolorna landet runt rekryteras i stor utsträckning av personal, som icke erhållit pedagogisk utbildning men som i det praktiska livet förskaffat sig kännedom inom olika grenar av yrket, t. ex. revisorer, kassörer, bokförare, stenografer, maskinskrivare o. s. v. Den praktiska erfarenhet, som dessa personer besitta, är naturligtvis värdefull. Här såväl som vid all annan undervisning finns dock ett behov av pedagogisk kunnighet. Läraren måste kunna meddela sina kunskaper till eleverna på ett effektivt sätt. Yrkespedagogisk utbildning av lärare i handelsämnen liksom av lärare inom yrkesundervisningen över huvud taget är därför en mycket viktig angelägenhet. De genom skolöverstyrelsen anordnade yrkespedagogiska kurserna äro i förevarande avseende av stort värde. De äro dock icke tillräckliga för ändamålet, då på den vägen icke erforderligt antal personer kan utbildas.

Ett sätt att lösa ovan berörda problem vore att inrätta en specialskola för handelslärare. Dels skulle härvid facklig undervisning i respektive ämnen meddelas, dels skulle också pedagogisk handledning lämnas. En sådan specialskola kunde jämväl tjänstgöra som examensinstitut för dem, vilka efter annan utbildning än inom skolan önskade förvärva kompetensbevis som handelslärare. Dyligt kompetensbevis, även gällande undervisningsskicklighet, skulle erfordras för erhållande av lärarbefattning i av stat eller kommun understödda läroanstalter för handelsutbildning. Den speciella handelslärarskolan kunde antingen tänkas som en fristående utbildningsanstalt eller också få formen av kurser, vilka upplades vid redan befintliga läroanstalter. Huruvida dylika kurser i så fall skulle förläggas till handels-högskolorna eller måhända snarare till något av våra förnämsta handelsgymnasier, är en fråga, som finge bli föremål för särskilt övervägande. I anslutning till det senare alternativet kunde man även tänka sig en lösning av frågan om provårsutbildning av lärare i handelsämnen vid praktiska mellanskolor och vid i realskolor inbyggda handelslinjer.

I fråga om undervisningsplanerna säger det sig självt, att tillvaron av

en kontrollerande myndighet för alla handelsskolor skulle vara av stor betydelse för ämnesundervisningen. Fråga är, om icke detta därjämte vore värdefullt av vissa andra skäl, bl. a. ur hälsosynpunkt. År 1940 väcktes motioner i riksdagen (F. K. nr 83, A. K. nr 138) med begäran om utredning rörande skrivkrampens orsaker och förslag om denna sjukdoms inbegripande under yrkessjukdomsförsäkringslagen. Utredning i denna fråga pågår f. n. Ostridigt är, att skrivkramp kan vålla en icke ringa arbetsoförmåga. Redan en inom Stockholms kvinnliga kontoristförening företagen undersökning har visat, att cirka 4 % av föreningens medlemmar drabbats av åkomman. Ehuru den i de flesta fall först inträder efter många års arbete, får det anses sannolikt, att dess uppkomst underlättats genom att den första grundläggande undervisningen varit bristfällig. En utbildning, för maskinskriverskor, stenografer och liknande, vilken redan från början tar sikte även på de fysiska förutsättningarna för arbetets utförande, t. ex. rätt hållning, förmåga till avslappning i musklerna o. s. v., skulle troligen utgöra ett gott förebyggande medel i kampen mot denna yrkessjukdom.

Samtidigt som även detta förhållande talar för nödvändigheten av särskild kompetens hos lärare i dessa ämnen, ökar det också behovet av en viss kontroll på undervisningen. I sistnämnda fall borde varje handelsskola åläggas anmälningsplikt till en kontrollerande myndighet — t. ex. skolöverstyrelsens yrkesskoleavdelning — vars uppgift givetvis därjämte skulle vara att följa handelsundervisningens utveckling och bevaka de intressen, som sammanhänga därmed.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag sålunda hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att ernå en förbättrad lägre handelsundervisning, en mera tillfredsställande utbildning av handelslärare och en viss kontroll över de skolor, som meddela handelsundervisning.

Stockholm den 24 januari 1943.

Elof Ericsson.
